

Kahramanmaraş ve Hatay Depremlerinin Ardından Mersin’de Depremzedelerin Yaşadığı Geçici Toplu Yerleşim Yerleri Hızlı Değerlendirme Raporu*

Rapid Evaluation Report of Temporary Mass Settlements Where Earthquake Victims Lived in Mersin After the Kahramanmaraş and Hatay Earthquakes

Gülçin Yapıcıⁱ, Ö. Özkan Özdemirⁱⁱ, Ahmet Burhan Sökerⁱⁱⁱ, Burcu Ecem Uğuz^{iv}, Deniz Erdal^v, Şahadet Kurnaz^{vi}, Duygu Onbaşı^{vii}, Altuğ Civan^{viii}, Yahya Kemal Bolat^{ix}, Caferi Tayyar Şaşmaz^x

ⁱProf.Dr., Mersin Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı AD. <https://orcid.org/0000-0002-8276-7701>

ⁱⁱDr., Emekli, İşyeri Hekimi. <https://orcid.org/0000-0003-1971-8082>

ⁱⁱⁱUz. Dr., Özel Mersin Büyükşehir Evde Bakım Merkezi. <https://orcid.org/0009-0008-6132-5200>

^{iv}Araş.Gör.Dr., Mersin Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı AD. <https://orcid.org/0000-0002-1356-541X>

^vAraş.Gör.Dr., Mersin Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı AD. <https://orcid.org/0000-0001-7721-0653>

^{vi}Araş.Gör.Dr., Mersin Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı AD. <https://orcid.org/0009-0000-5007-5869>

^{vii}Araş.Gör.Dr., Mersin Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı AD. <https://orcid.org/0009-0003-6221-2586>

^{viii}Araş.Gör.Dr., Mersin Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı AD. <https://orcid.org/0009-0008-8291-7184>

^{ix}Araş.Gör.Dr., Mersin Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı AD. <https://orcid.org/0009-0007-1322-458X>

^xProf.Dr., Mersin Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı AD. <https://orcid.org/0000-0002-3923-570X>
ÖZ

Şubat 2023’de yaşanan Kahramanmaraş ve Hatay depremlerinin ardından 11 ilde yıkımlar gerçekleşmiş ve buralarda yaşayan kişilerin bazıları başka illere göç etmiştir. Mersin, deprem bölgesine en yakın illerden birisi olarak önemli ölçüde göç almıştır. Gelen depremzedelerin bir bölümü Mersin’de belediyeler, kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları, halk tarafından sağlanan geçici toplu yerleşim alanlarına yerleşmiştir. Bu çalışmada Mersin Tabip Odası ve Mersin Büyükşehir Belediyesi Sağlık İşleri Daire Başkanlığı koordinasyonunda bir kurul oluşturularak geçici toplu yerleşim alanlarının hızlı değerlendirmesinin yapılması amaçlandı. Yenişehir, Mezitli, Akdeniz, Anamur, Erdemli, Silifke, Tarsus, Bozyazı ve Mut ilçelerindeki depremzedelerin geçici yerleşim yerleri 24-27 Şubat 2023 tarihleri arasında ziyaret edilerek hazırlanan standart bir form ile değerlendirildi. Ziyaret edilen 93 geçici barınma yerinin %38.7’si merkez ilçelerdedir ve toplam 20.194 kişi yaşamaktadır. Yerleşim yerlerinin %29.0’u otel, %26.9’u yurtlardır. Bazı yerleşim alanlarında aileye özel tuvalet ve banyolar olmakla birlikte ortak kullanılanlar da bulunmaktadır. Ortak kullanılan tuvalet ve banyolar için bazı yerleşim yerlerinde kişi başına düşen sayının yetersiz olduğu, mahremiyet açısından kadın-erkek ayrımının olmadığı belirlenmiştir. Birçok yerleşim alanında sabah ve akşam yemeklerinin sağlandığı, ancak öğle yemeği ve ara öğünlerde sorun olduğu görüldü. Yerleşim yerlerinin üçte birinde çocuklar ve erişkinler için sosyal alanlar bulunmamaktaydı. Yarısından daha azında güvenlik görevlisi bulunmaktaydı. Tüm yerleşim birimlerinde sağlık hizmeti sunulmadığı, hizmet sunulan yerlerde ise sadece poliklinik hizmetinin olduğu belirlendi. Temel sağlık hizmetlerinin sunumunda önemli eksikler bulunmaktaydı.

Anahtar kelimeler: Deprem, Mersin, Geçici toplu yerleşim yeri

ABSTRACT

After the Kahramanmaraş and Hatay earthquakes in February 2023, demolitions took place in 11 provinces and some of the people living there migrated to other provinces. Mersin, as one of the provinces closest to the earthquake zone, has received significant immigration. Some of the earthquake survivors settled in temporary collective settlement areas provided by municipalities, public institutions, non-governmental organizations and the public in Mersin. A committee was formed under the coordination of Mersin Medical Chamber and Mersin Metropolitan Municipality Health Affairs Department, and it was aimed to make a rapid assessment of temporary collective settlement areas. Temporary settlements of earthquake victims in Yenişehir, Mezitli, Akdeniz, Anamur, Erdemli, Silifke, Tarsus, Bozyazı and Mut districts were visited between 24-27 February 2023 and evaluated with a standard form. 38.7% of the 93 temporary accommodation places visited are in the central districts and a total of 20,194 people live. 29.0% of the settlements are hotels and 26.9% are dormitories. In some residential areas, there are private toilets and bathrooms for the family, but there are also common areas. It has been determined that the number per person is insufficient in some settlements for common toilets and bathrooms, and there is no discrimination between men and women in terms of privacy. It was observed that morning and evening meals were provided in many residential areas, but there were problems with lunch and snacks. One third of the settlements did not have social areas for children and adults. Less than half had security guards. It was determined that health services were not provided in all settlements, and only polyclinic services were available in the places where service was provided. There were significant deficiencies in the delivery of primary health care services.

Key Words: Earthquake, Mersin, Temporary Mass Settlements

*Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi 2023; 13 (2):469-481

DOI: 10.31020/mutfd.1289784

e-ISSN: 1309-8004

Geliş Tarihi – Received: 29 Nisan 2023; Kabul Tarihi - Accepted: 13 Mayıs 2023

İletişim - Correspondence Author: Gülçin Yapıcı <gulcinyapici@mersin.edu.tr>

Giriş

6 Şubat 2023 tarihinde saat 04:17’de ve 13:24’te merkez üssü Kahramanmaraş’ın Pazarcık ve Elbistan ilçelerinde 7.7 ve 7.6 büyüklüklerinde iki deprem ile 20 Şubat 2023 tarihinde saat 20:04’te merkez üssü Hatay Yayladağı’nda 6.4 büyüklüğünde bir deprem meydana gelmiştir. Bu depremler 11 ilde yıkımlara neden olmuştur. Etkilenen toplam nüfusun 2022 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verilerine göre 14.013.196 kişi olduğu belirtilmektedir. Bu nüfus ülke nüfusunun %16.4’ünü oluşturmaktadır.1 Depremden etkilenen nüfusun yaklaşık 3.5 milyonunun ülkenin çeşitli bölgelerine göç ettiği bildirilmiştir.2

Mersin Valiliği’nin 04.03.2023’de yaptığı açıklamaya göre Mersin’de resmi kayıtlara göre 164.845 afetzede barınmaktadır. Mersin’e göç eden yaklaşık 62 bin kişinin kamu kurum ve kuruluşlarının misafirhanelerinde, Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı okul yurtlarında, Büyükşehir ve ilçe belediyelerine ait yurt, kamp, spor tesislerinde, Kredi Yurtlar Kurumuna bağlı öğrenci yurtlarında, özel yurtlarda, otel, motel ve benzeri işletmelerde konakladığı, yaklaşık 98 bin kişinin ise evlerde barındığı bildirilmektedir. Ancak bu kayıtların dışında da yerleşenlerin olabileceği belirtilmektedir.3,4 Mersin Büyükşehir Belediye Başkanı’nın 11 Mart 2023 tarihinde yaptığı açıklamaya göre ise afet sonrasında Mersin 400 bin civarında göç almıştır.5 Toplu barınma alanlarında yemek, kıyafet, hijyen ekipman desteği, sağlık hizmeti ve psikososyal destek de verilmektedir.3,4

Bu hızlı değerlendirme ile Mersin’e göç eden depremzedelerin yaşadıkları geçici toplu yerleşim yerlerinin fiziki, sosyal ve sağlık açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Mersin Tabip Odası ve Mersin Büyükşehir Belediyesi Sağlık İşleri Daire Başkanlığı koordinasyonunda Mersin’de depremzedelerin yaşadığı geçici toplu yerleşim yerlerini hızlı değerlendirme yapmak için bir kurul oluşturuldu ve 17 Şubat 2023 tarihinde Mersin Tabip Odası’nda kurul toplanarak çalışma planı hazırlandı. Tabip Odası, Mersin Valiliği İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü’ne 21 Şubat 2023 tarih ve 160/2013 sayılı resmi bir yazı yazı ile depremzedelerin yaşadığı geçici barınma yerlerinin mevcut durumunu değerlendirmek isteğini bildirdi. Geçici toplu yerleşim yerleri hakkında bilgi istendi. Ancak bu yerleşim yerlerinin nerelerde olduğu ile ilgili bilgi alınamadı.

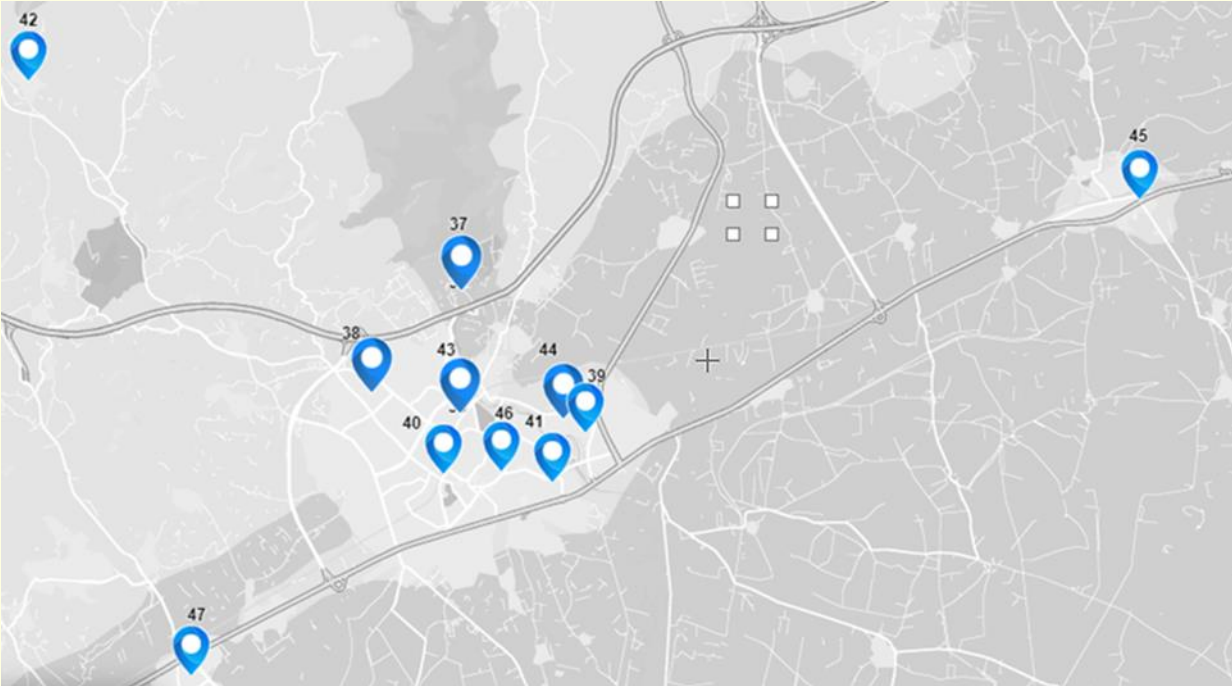
Yerleşim yerlerinin özelliklerini içeren verileri standart bir şekilde toplamak için bir değerlendirme formu oluşturuldu. Formda yer alan bilgiler; barınma yerlerinin kurumsal özellikleri (bulunduğu ilçe, yerleşim yerinin özelliği, personel sayısı, yatak kapasitesi), yaşayan depremzede sayısı, yaş ve cinsiyet bilgileri, yerleşim yerlerinin özellikleri (su, gıda temini, tuvalet, banyo, lavabo, çamaşır yıkama, hijyen malzemesi varlığı, ısınma, çöplerin toplanması, yangın planı, çocuk ve erişkinler için sosyal alan, güvenlik gibi durumlar), sağlık hizmetleri sunumu (sağlık birimi varlığı, doktor, hemşire, psikolog varlığı, hizmet veren birim, verilen hizmetin şekli, bulaşıcı hastalık bildirim gibi özellikler) ve bilgi alınan kişi/kişilerin belirttiği sorunlardır.

Mersin’in Merkez İlçeleri olan Yenişehir, Mezitli ve Akdeniz ile Anamur, Erdemli, Silifke, Tarsus, Bozyazı ve Mut ilçelerindeki depremzedelerin geçici yerleşim yerlerini içeren bir liste hazırlandı. Bu liste belediyeler, sendika, dernek, meslek odaları gibi sivil toplum kuruluşlarından alınan bilgiler ile oluşturuldu. Bu birimleri ziyaret etmek üzere dokuz ekip oluşturuldu. Her ekipte doktor ve hemşirelerden oluşan iki, üç kişi bulunmaktaydı. 24-27 Şubat 2023 tarihleri arasında ekipler yerleşim yerlerini ziyaret etti. Ancak ziyaretler sırasında bazı yerlerin kapatılmış olduğu gözlemlendiğinden veri alınamadı. Ziyaret sırasında listede yer almayan ama depremzedelerin barındığı bazı yeni yerler de tespit edilerek, değerlendirmeye dahil edildi (**Şekil 1-5, Tablo 1**).

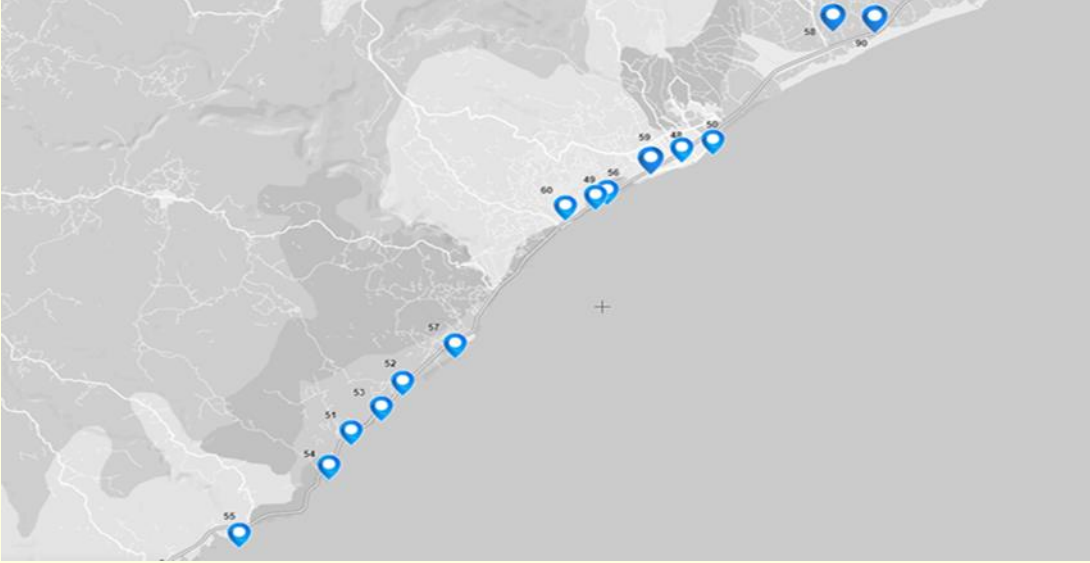
Ziyaret edilen bazı yerlerde veri almakta sorunlar yaşandı. Sadece gözleme dayalı veriler toplanabildi ya da hiç bilgi alınamadı. Toplanan veriler bu raporda geçici toplu yerleşim yerlerinin kurumsal özellikleri, yerleşim yerinin özellikleri, sağlık hizmetleri ve yaşanan sorunlar başlıkları altında değerlendirildi.

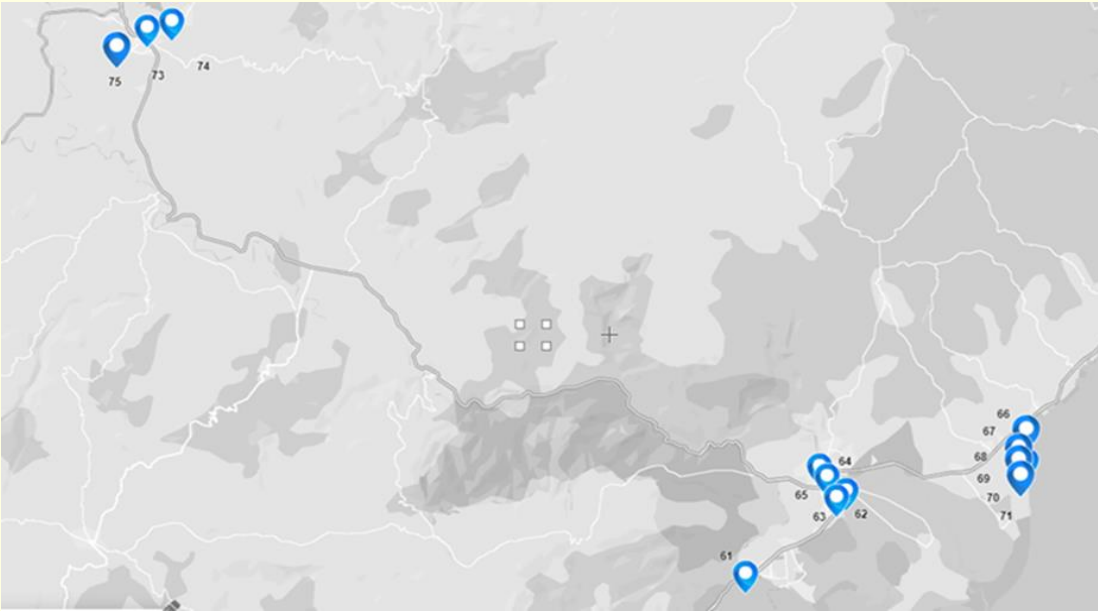
Şekil 1. Merkez ilçelerdeki (Yenişehir-Akdeniz-Mezitli) geçici toplu yerleşim yerleri

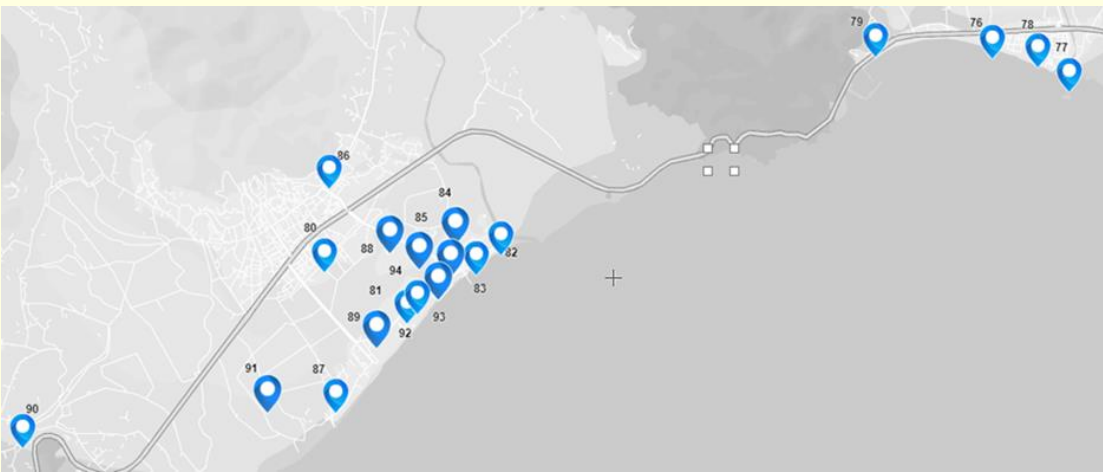
Şekil 2. Tarsus geçici toplu yerleşim yerleri

Şekil 3. Erdemli geçici toplu yerleşim yerleri

Şekil 4. Silifke ve Mut geçici toplu yerleşim yerleri

Şekil 5. Anamur ve Bozyazı geçici toplu yerleşim yerleri

Tablo 1. Geçici Toplu Yerleşim Yerleri listesi ve yerleşim yerlerinde kalan kişi sayıları

1- Mersin İmam Hatip Anadolu Lisesi (75)	13- Muğdat Cami Konteynır Barınma Alanı (94)	25- Suphi Öner Öğretmenevi (175)	37- Mersin Büyükşehir Belediyesi Tarsus Gençlik Kampı (75)	48- Erdemli Yeni Hal Geçici Barınma Alanı (1231)	59- Erdemli Öğretmenevi (82)	70- Yıldırım Bayazıt Gençlik Kampı (106)	81- Rolli Butik Otel (5)
2- İbni Sina Özel Eğitim Meslek Lisesi (130)	14- Mehmet Akif Ersoy Sosyal Bilimler Lisesi (254)	26- Sultaşa Otel (160)	38- Tarsus Berdan Konukevi (218)	49- Barbarossa Otel (370)	60- Deniz Kızı Otel (52)	71- 23 Nisan Gençlik Kampı (400)	82- Anemonia Otel (130)
3- Karaduvar Taziye Evi (40)	15- Anemon Otel (130)	27- Garden Club (75)	39- Tarsus Cemevi (200)	50- Alata Topraksu Tesisleri (477)	61- Taşucu Kredi Yurtlar Kurumu Yurdu (344)	72- Gezende HES İşletme Müdürlüğü (80)	83- Luna Piena Otel (37)
4- Hafsa Sultan Meslek Anadolu Lisesi Pansiyonu (154)	16- Yenişehir Proje İmam Hatip Lisesi (127)	28- Divan Otel (115)	40- Tarsus Belediyesi Spor Salonu (44)	51- Olbios Otel (230)	62- Silifke Anadolu Lisesi (120)	73- Mut Öğretmenevi (55)	84- Dolphin Otel (47)
5- Noax Hotel (110)	17- Yenişehir Belediyesi Misafirhanesi (300)	29- CNR Expo (420)	41- Sesim Sarpkaya Öğrenci Yurdu (102)	52- Liparis Resort Otel (830)	63- Silifke Fen Lisesi (72)	74- Osman Nuri Yolman Öğrenci Yurdu (54)	85- Hermes Otel (61)
6- Akdeniz Belediyesi Adanalıoğlu Çok Amaçlı Mahalle Evi (59)	18- Naim Süleymanoğlu Spor Lisesi (177)	30- Mezitli Anadolu İmam Hatip Lisesi (155)	42- Ulaş Mahallesi Düzensiz Çadır Alanı (63)	53- Royal Sebaste Otel (251)	64- Meslek Eğitim Merkezi Pansiyonu (46)	75- Şehit Emin Çelik Öğrenci Yurdu (184)	86- Orman İşletme Misafirhanesi (4)
7- Huzurkent Sosyal Hizmetler Taziye Evi (28)	19- Yenişehir Belediyesi Mustafa Baysan Erkek Yurdu (274)	31- Sahil Martı Otel (29)	43- Tarsus Belediyesi Garip Mustafa Baba Cemevi (55)	54- Mavi Beyaz Otel (80)	65- DSİ Kapızlı Eğitim ve Dinlenme Tesisleri (220)	76- Bozyazı Öğretmenevi (115)	87- Aslıhan Motel (36)
8- Kazanlı Şeyh Yusuf Reyhan Kültür Tanıtma ve Yaşatım Derneği (70)	20- Seyfi Alanya Spor Salonu (84)	32- Ulaştırma Hizmetleri Mesleki Teknik ve Anadolu Lisesi (74)	44- Eshabıkeyf Mesleki Teknik Anadolu Lisesi (250)	55- Kilikya Otel (184)	66- Maliye Gençlik Kampı (293)	77- Melik Otel (51)	88- Bella Otel (35)
9- Kazanlı Esirzade Toplantı Salonu (31)	21- Yahya Günsur Yatılı Okulu (107)	33-34- Mersin Kız ve Kırkkasık Kız Yurdu (4915)	45- Yenice Sıdkı Baba Cemevi (47)	56- Erdemli Kredi Yurtlar Kurumu Yurdu (481)	67- Fatih Sultan Mehmet Gençlik Kampı (332)	78- Orman İşletme Kamp Alanı (4)	89- Nice Otel (33)
10- Akdeniz Belediyesi Kültür ve Sanat Evi (81)	22- Eyüp Aygar Fen Lisesi Yurdu (54)	35- Botanik Restaurant (54)	46- Tarsus Öğretmenevi (70)	57- Athena – Truva Otel (260)	68- Mehmet Akif Ersoy Gençlik Kampı (240)	79- Bozyazı İmam Hatip Anadolu Lisesi (121)	90- Anamur Kredi Yurtlar Kurumu Yurdu (430)
11- Eski Halk Eğitim Merkezi (60)	23- Edip Buran Spor Salonu (40)	36- Nevit Kodallı Güzel Sanatlar Lisesi (110)	47- Huzurkent Taziye Evi (28)	58- Kargıpınarı Doramer Otel (600)	69- Yol-İş Sendikası Kapızlı Dinlenme Tesisleri (435)	80- Gençlik Ve Spor Bakanlığı Kapalı Spor Salonu (13)	91- Anamur Runlana Otel (49)
12- DSİ Misafirhanesi (57)	24- Novano Otel (26)						

Bulgular

1. Geçici Toplu Yerleşim Yeri Kurumsal Bilgileri

Mersin’de merkez ve yerelde toplam 9 ilçede 93 geçici barınma yerinde belirtilen tarih aralığında 20.194 kişi bulunmaktadır. Yerleşim yerlerinin %38,7’si merkez ilçelerde, %16,1’i Anamur ve %14,0’ü Erdemli ilçelerinde yer almaktadır. Yerleşim yerinin %29,0’u otel, %26,9’u yurtlardır. Veri alınabilen 80 barınma yerinde toplam 16.768 yatak bulunmaktadır. Yurtlar kişilerin %45,0’inin barınma ihtiyacını karşılamaktadır. Barınma yerlerindeki yoğunluk ise en fazla kamu kamplarındadır (ortanca 220 kişi). Veri alınabilen 55 barınma yerinde toplam 978 personel çalışmaktadır. Kamu kamplarında çalışan personel sayısı diğer yerleşim yerlerine göre daha fazladır (ortanca 29.5 kişi) (**Tablo 2**).

Geçici yerleşim yerlerinde yaşayan kişilerin cinsiyet ve yaş dağılımları yerleşim yerlerinin yaklaşık yarısından alınabildi. Buna göre geçici yerleşim yerlerinde yaşayanların %53,2’si kadın, %83,0’ü 5-64 yaş aralığında bulunmaktadır (**Tablo 3**).

Tablo 2. Geçici yerleşim yerlerinin kurumsal özellikleri

Özellikler	n	%	Ortanca (Min-Max)
Yerleşim yerinin bulunduğu ilçe (n=93)			
Yenişehir	19	20,4	
Anamur	15	16,1	
Erdemli	13	14,0	
Akdeniz	11	11,8	
Silifke	11	11,8	
Tarsus	10	10,8	
Mezitli	6	6,5	
Bozyazı	4	4,3	
Mut	4	4,3	
Yerleşim yerinin tipi (n=93)			
Otel	27	29,0	
Yurt	25	26,9	
Kamu misafirhane	14	15,1	
Kamu kamp	7	7,5	
Diğer toplu yerleşim yeri*	20	21,5	
Personel Sayısı			
Otel (n=19)	439		7,0 (1-125)
Yurt (n=11)	131		9,0 (4-30)
Kamu misafirhane (n=9)	166		14,0 (1-49)
Kamu kamp (n=4)	118		29,5 (3-56)
Diğer toplu yerleşim yeri* (n=12)	98		5,0 (0-35)
Toplam (n=55)	978		9,0 (0-125)
Toplam yatak sayısı			
Otel (n=26)	4616		107,5 (16-750)
Yurt (n=18)	3835		186,0 (52-598)
Kamu misafirhane (n=14)	1853		95,5 (15-534)
Kamu kamp (n=7)	1793		226,0 (75-650)
Diğer toplu yerleşim yeri* (n=15)	3537		84,0 (16-1600)
Toplam (n=80)	16768		130,0 (15-1600)

*Spor salonu, hal, düzensiz çadır ve konteyner alanı, cemevi, taziye evi, halk eğitim merkezi, toplantı salonu

Tablo 3. Geçici yerleşim yerlerinde yaşayan kişi sayısı ve yaş-cinsiyet dağılımı

Özellikler	n	Ortanca (Min-Max)	%
Barınma yerlerinde yaşayan kişi sayısı			
Otel (n=27)	3899	61,0 (5–830)	
Yurt (n=25)	9050	130,0 (46–4915)	
Kamu misafirhane (n=14)	2542	98,5 (4–477)	
Kamu kamp (n=7)	1514	220,0 (75–400)	
Diğer toplu yerleşim yeri* (n=20)	3189	59,5 (13–1231)	
Toplam (n=93)	20194	94,0 (4–4915)	
Cinsiyet (n=44 yerleşim yeri)			
Kadın	2637		53,2
Erkek	2321		46,8
Toplam	4958		100,0
Yaş (n=47 yerleşim yeri)			
0 yaş	80		1,2
1-4 yaş	504		7,8
5-64 yaş	5363		83,0
65 yaş ve üzeri	515		8,0
Toplam	6462		100,0

*Spor salonu, hal, düzensiz çadır ve konteyner alanı, cemevi, taziye evi, halk eğitim merkezi, toplantı salonu

2. Geçici Toplu Yerleşim Yerinin Özellikleri

Kamuya ait kampların yarısından daha azında (%42,9), yurt ve diğer toplu yerleşim yerlerinin tamamında şebeke suyu bulunmaktadır. Kamuya ait misafirhane ve kampların tamamında depremzedelere ambalajlı su verilmektedir. Tamamında şebeke suyu bulunan yurt ve diğer toplu yerleşim yerlerinde ambalajlı su temini daha azdır (sırasıyla %68 ve %65) (**Tablo 4**).

Otel, kamuya ait misafirhane ve kamplarda tuvalet ve banyolar aileye özel odalarda yer almaktadır. Yurtların da bir bölümünde (%36,0) aileye özel olmakla birlikte, çoğunda ortak kullanımdadır. Tüm yerleşim yerlerinin %45'inde (n=42) tuvalet ve banyolar ortak kullanılmaktadır. Geçici toplu yaşam alanlarında 20 kişiye en az bir tuvalet kabininin olması önerilmektedir.^{6,7} Buna göre, ortak kullanımda olan 40 geçici toplu yaşam alanının 25'inde (%62,5) tuvalet kabin sayısının yeterli olduğu tespit edilmiştir. Ortak tuvaleti olan yerleşim yerlerinin %71,4'ünde kadın-erkek tuvaletleri ayrılmıştır. Ortak kullanımda olan tuvalet kabinlerinin büyük bölümünde tuvalet kağıdı (%78,5) ve çöp kovası (%83,3), lavaboların %95,2'sinde sabun bulunmaktadır. El kurulama imkanı ise yarısında bulunmamaktadır (**Tablo 4**).

Geçici toplu yaşam alanlarında 50 kişiye en az bir kabinli duş/banyo olması önerilmektedir.^{6,7} Buna göre ortak kullanımda olan 26 geçici toplu yaşam alanının 22'sinde (%84,6) duş/banyo kabin sayısının yeterli olduğu tespit edilmiştir. Ortak duş/banyo olan yerleşim yerlerinin %61,5'inde kadın-erkek olarak ayrılmıştır (**Tablo 4**).

Otel, kamuya ait kamplar ve yurtların tamamında çamaşır makinesi bulunurken, kamuya ait misafirhanelerde bu olanak diğerlerine göre daha azdır. Çalışmanın yapıldığı dönem kış ayları olduğu için yerleşim yerlerinde ısınmanın genellikle elektrikle sağlandığı görülmektedir.

Diğer Toplu Yerleşim Yeri olarak belirtilen (spor salonu, hal, düzensiz çadır ve konteyner alanı, cemevi, taziye evi, halk eğitim merkezi, toplantı salonu gibi) 20 birimden iki tanesi hariç tüm yerleşim birimlerinde gıda temini yapılmaktadır. Yerleşim birimlerinin %90'undan fazlasında sabah ve akşam öğünleri verilmekte iken, öğle yemeği için bu oran %80, ara öğün için %22,7 olarak belirlenmiştir. Yerleşim birimlerinin %72,7'sinde çocuklar için oyun alanı bulunmaktadır. Otel ve geçici toplu yerleşim yerlerinde çocuklar için oyun alanı diğer birimlere göre daha azdır. Erişkinler için sosyal alan yerleşim yerlerinin %77,3'ünde bulunmaktadır. Yurtlarda ve geçici toplu yerleşim yerlerinde diğer birimlere göre daha azdır. Barınma yerlerinin %40'ında güvenlik görevlisi bulunmamaktadır (**Tablo 4**).

Geçici toplu yerleşim yerlerinden bazı görüntüler sunulmuştur (Şekil 6-12).

Şekil 6. Eski bir restoranın içinde brandalarla ayrılmış odalar

Şekil 7. Şehir merkezinde bir konteynır alanı

Şekil 8. Kırsal alanda kişilerin kendilerinin kurduğu çadırlar

Şekil 9. Bir spor salonunda yatma alanı

Şekil 10. Çamaşır yıkama alanı

Şekil 11. Tuvalet ve duş yeri

Şekil 12. Bir spor salonunda yemek yeme alanı

Tablo 4. Geçici yerleşim yerlerinde, var olan özelliklerinin yerleşim yerine göre dağılımı.

Değişkenler*	Otel		Kamu Misafirhane		Kamu Kamp		Yurt		Diğer Toplu Yerleşim Yeri		Toplam	
	n	%**	n	%**	n	%**	n	%**	n	%**	n	%**
Yangın planı duvarda asılı (n=86)	24	96,0	14	100,0	6	100,0	22	100,0	6	31,6	72	83,7
İtfaiye binada denetim yapmış (n=85)	25	100,0	13	92,9	6	100,0	21	100,0	7	36,8	72	84,7
Şebeke suyu var (n=84)	19	95,0	11	84,6	3	42,9	25	100,0	19	100,0	77	91,7
Ambalajlı su var (n=93)	24	88,9	14	100,0	7	100,0	17	68,0	13	65,0	75	80,6
Başka su kaynağı var (n=93)	4	14,8	2	4,3	0	0,0	3	12,0	1	5,0	10	10,8
Tuvalet; Aileye özel (n=93)	26	96,3	14	100,0	7	100,0	9	36,0	1	5,0	57	61,3
Tuvalet; Ortak (n=93)	-	-	-	-	-	-	23	92,0	19	95,0	42	45,2
Tuvalet ortak ise; Erkek/Kadın ayrı (n=42)	-	-	-	-	-	-	17	73,9	13	68,4	30	71,4
Tuvalette; Tuvalet kağıdı var (n=42)	-	-	-	-	-	-	19	82,6	14	73,7	33	78,5
Tuvalette; Çöp kovası var (n=42)	-	-	-	-	-	-	20	86,9	15	78,9	35	83,3
Lavaboda; Sabun var (n=42)	-	-	-	-	-	-	21	91,3	19	100,0	40	95,2
Lavaboda; El kurulama imkanı var (n=42)	-	-	-	-	-	-	11	47,8	10	52,6	21	50,0
Banyo; Aileye özel (n=88)	25	100,0	14	100,0	7	100,0	12	52,2	2	10,5	60	68,2
Banyo; Ortak (n=88)	-	-	-	-	-	-	11	47,8	16	84,2	27	30,6
Banyo ortak ise; Erkek/Kadın ayrı (n=26)	-	-	-	-	-	-	8	72,7	8	50,0	16	61,5
Çamaşır yıkama yeri var (n=64)	17	94,4	7	70,0	2	100,0	16	100,0	14	77,8	56	87,5
Çamaşır makinası var (n=84)	22	100,0	10	76,9	7	100,0	23	100,0	17	89,5	79	94,0
Çamaşır deterjanı temin ediliyor (n=88)	21	84,0	9	64,3	6	85,7	21	91,3	15	78,9	72	81,8
Isınma; Kalfifer (n=88)	1	4,0	4	28,6	0	0,0	13	56,5	2	10,5	20	22,7
Isınma; Elektrik (n=88)	14	56,0	8	57,1	7	100,0	10	43,5	13	68,4	52	59,1
Isınma; Diğer (n=88)	11	44,0	4	28,6	0	0,0	9	39,1	8	42,1	32	36,4
Odaya özel çöp kovası var (n=88)	24	96,0	14	100,0	7	100,0	21	91,3	7	36,8	73	83,0
Ortak kullanım için çöp kovası var (n=88)	15	60,0	9	64,3	7	100,0	18	78,3	14	73,7	63	71,6
Çöp toplama için görevli var (n=88)	25	100,0	14	100,0	7	100,0	22	95,7	13	68,4	81	92,0
Çöpler ayrıştırılıyor (n=87)	19	76,0	10	71,4	1	14,3	9	40,9	2	10,5	41	47,1
Gıda temini var (n=88)	25	100,0	14	100,0	7	100,0	23	100,0	18	94,75	87	98,9
Sabah öğünü veriliyor (n=88)	23	92,0	13	92,9	7	100,0	23	100,0	17	89,5	83	94,3
Öğle öğünü veriliyor (n=88)	16	64,0	10	71,4	6	85,7	22	95,7	17	89,5	71	80,7
Akşam öğünü veriliyor (n=88)	20	80,0	14	100,0	7	100,0	23	100,0	17	89,5	81	92,0
Ara öğün veriliyor (n=88)	4	16,0	1	7,1	2	28,6	10	43,5	3	15,8	20	22,7
Ortak yemek alanı var (n=88)	20	80,0	12	85,7	6	85,7	18	78,3	7	36,8	63	71,6
Çocuk oyun alanı var (n=88)	17	68,0	12	85,7	7	100,0	18	78,3	10	52,6	64	72,7
Erişkin sosyal alanı var (n=88)	24	96,0	13	92,9	7	100,0	16	69,6	8	42,1	68	77,3
Bina güvenlik görevlisi var (n=88)	15	60,0	9	64,3	6	85,7	14	60,9	9	47,4	53	60,2

*Yerleşim yerlerinde bazı değişkenler için veri alınmadığından, "n" değişkenler arasında farklılık göstermektedir

**Sütun yüzdesi

3. Geçici Toplu Yerleşim Yerinde Verilen Sağlık Hizmetleri

Geçici yerleşim yerlerinin yarısından daha azında İlçe Sağlık Müdürlüğü hizmet vermektedir. Yaklaşık 1/5'inde sağlık birimi bulunmakta, %35'inde hekim ve hemşire, %25'inde psikolog görevlendirilmiştir. Verilen sağlık hizmetinin genellikle poliklinik hizmeti olduğu görülmektedir. Temel sağlık hizmetleri olan bağışıklama, gebe, lohusa, bebek, çocuk izlemi, demir ve D vitamini takviyesi gibi hizmetlerin ciddi oranda eksik olduğu görülmüştür. Yerleşim yerlerinin yarısından biraz fazlasında psikososyal destek verilmektedir. Yerleşim birimlerinin 1/4'ünden daha azında sağlık eğitimi verildiği ve eğitim konularının el yıkama, tuvalet hijyeni ve genel hijyen olduğu belirtilmiştir. Ziyaret yapılan tarihe kadar geçici yerleşim yerlerinde bir Hepatit B, yedi Scabies, üç ishal, üç Pedikulus, iki ÜSYE bildirimi yapıldığı belirtilmiştir. Bildirilen bulaşıcı hastalıkların çoğunun Diğer Toplu Yerleşim Yerlerinden olduğu tespit edilmiştir (**Tablo 5**).

Tablo 5. Geçici yerleşim yerlerinde, sağlık hizmetlerinin yerleşim yerine göre dağılımı.

Değişkenler*	Otel		Kamu Misafirhane		Kamu Kamp		Yurt		Diğer Toplu Yerleşim Yeri		Toplam	
	n	%**	n	%**	n	%**	n	%**	n	%**	n	%**
İlçe Sağlık Müdürlüğü hizmet veriyor (n=88)	11	44,0	6	42,9	6	85,7	1	47,8	7	36,8	41	46,6
Sağlık Birimi var (n=88)	2	8,0	4	28,6	1	14,3	5	21,7	4	21,1	16	18,2
Doktor var (n=88)	8	32,0	7	50,0	5	71,4	6	26,1	5	26,3	31	35,2
Hemşire var (n=88)	6	24,0	7	50,0	5	71,4	8	34,8	4	21,1	30	34,1
Psikolog var (n=88)	6	24,0	5	35,7	3	42,9	4	17,4	4	21,1	22	25,0
Diğer sağlık personeli (n=88)	3	12,0	3	21,4	0	0,0	3	13,0	3	15,8	12	13,6
Poliklinik hizmeti veriliyor (n=88)	4	16,0	5	35,7	6	85,7	10	43,5	10	52,6	35	39,8
Bağışıklama hizmeti veriliyor (n=88)	1	4,0	2	14,3	1	14,3	7	30,4	6	31,6	17	19,3
Gebe lohusa izlemi yapılıyor (n=88)	1	4,0	0	0,0	1	14,3	5	21,7	2	10,5	9	10,2
Bebek çocuk izlemi yapılıyor (n=88)	1	4,0	1	7,1	1	14,3	7	30,4	5	26,3	15	17,0
Fe ve D vit profilaksisi veriliyor (n=88)	0	0,0	1	7,1	1	14,3	4	17,4	2	10,5	8	9,1
Enjeksiyon-pansuman yapılıyor (n=88)	3	12,0	3	21,4	5	71,4	10	43,5	8	42,1	29	33,0
Sağlık eğitimi yapılıyor (n=88)	5	20,0	6	42,9	3	42,9	3	13,0	4	21,1	21	23,9
Psikososyal destek veriliyor (n=69)	8	50,0	7	70,0	4	80,0	14	66,7	6	35,3	39	56,5
Psikososyal destek mahremiyeti var (n=55)	5	31,3	6	75,0	3	75,0	7	50,0	2	15,4	23	41,8
Bulaşıcı hastalık bildirimi yapıldı (n=81)	1	4,3	3	21,4	0	0,0	4	17,4	6	37,5	14	17,3

*Yerleşim yerlerinde bazı değişkenler için veri alınmadığından, "n" değişkenler arasında farklılık göstermektedir

**Sütun yüzdesi

4. Geçici Toplu Yerleşim Yerlerinde Yaşanan Sorunlar

Geçici barınma yerlerinde en çok bildirilen sorunlar sırasıyla gıda ihtiyacı, psikososyal desteğin olmaması, temizlik malzemesi ihtiyacı, hijyen koşullarının yetersizliği ve ekonomik sürdürülebilirliktir.

Yerleşim alanlarının büyük bölümünde kurumlar tarafından gıda ihtiyaçları karşılanmakla birlikte nitelik ve nicelik olarak eksiklerin olduğu ziyaretlerde görüşülen kişiler tarafından belirtilmektedir. Sabah ve akşam öğünleri temin edilmekle birlikte öğle yemeği ve ara öğünleri kişilerin kendilerinin karşılaması gerekmektedir. Özellikle büyüme çağındaki çocuklar için yeterli ve dengeli beslenme önem taşımaktadır.

Kişilerin yaşamlarını sürdürebilmek için en temel ihtiyaçlarından birisi sudur. İçme ve kullanma suyunun (yemek, çay-kahve yapmak, sebze-meyve yıkamak, bulaşık ve çamaşır yıkamak için kullanılan suyu ifade eder) aynı özelliklerde ve sağlıklı olması gerekmektedir. Bunun için de şebeke suyunun sağlıklı olması gerekir. Diğer geçici yerleşim birimlerinde şebeke suyuna ulaşımında sorunlar olduğu görülmektedir. Kuyu suyu gibi başka su kaynakları kullanımı söz konusu olduğunda ise bu suyun denetimi yapılmadığı için sağlıklı olup olmadığı bilinmemektedir. Ambalajlı su sağlanan yerleşim birimleri bulunmaktadır ancak ambalajlı su sadece içme amacıyla kullanılabilir. Ayrıca içme suyu olarak ta kişi başına yeterliliği konusunda bilgi alınamamıştır.

Yurtlar ve misafirhanelerde temizlik hizmetleri normalde görevli olan personel tarafından yapılmakta ve temizlik malzemesi gibi ihtiyaçlar da kurumlar tarafından karşılanmaktadır. Ancak şu anda buralarda yaşayan kişi sayısının artması görevli personelin iş yükünü artırmakta ve çalışanlarda yorgunluk, tükenmişlik görülmektedir. Bazı kurumlar İşkur'dan geçici personel ile bu hizmetleri sağlamaya çalışmaktadır. Aynı zamanda temizlik ve hijyen malzemesi ihtiyacının da artması söz konusudur. Zaman içerisinde hem gıda temini hem de sarf malzemelerinin temini konusunda ekonomik sürdürülebilirliğin sorun yaratacağı belirtilmektedir. Tüm bu yurtlar için sorun olan diğer konu, deprem nedeniyle gelen kişilerin yurdun normal zamandaki popülasyonundan yaş, cinsiyet gibi özellikler bakımından farklı olmasıdır. Bu durum kurumlarda önceden vermek durumunda olmadıkları bazı hizmetleri vermelerini gerekli kılmakta, yönetim ve çalışanlar açısından alışık olmadıkları sorunlarla karşılaşmalarına neden olmaktadır.

Deprem sonrası evleri hasar gören, yaşadıkları yerleri terk ederek başka şehirlerde yaşamını sürdüren kişiler için öncelikli sorun barınma, beslenme, giyinme iken zaman içerisinde yaşadıkları psikolojik travma onları daha çok etkilemektedir. Bu durum psikolojik destek ihtiyacını gerekli kılmaktadır. İncelemelerin yapıldığı dönemde geçici toplu yerleşim yerlerinin sadece yarısında psikolojik destek verilmektedir. Destek verilen yerlerde ise mahremiyetin yeterince sağlanamamasının önemli bir sorun olduğu görülmektedir.

Depremzede öğrencilerin eğitimlerinin aksaması diğer önemli sorun olarak görülmektedir. Bunun yanı sıra yatılı öğrenci yurtlarının depremzedelerin barınması için kullanılması, depremden bir süre sonra okulların açılmasının ardından bu yurtlarda kalan öğrenciler açısından önemli sorun oluşturmaktadır. Bir kısmı depremzedeler ile birlikte (ayrı odalarda ancak aynı katta olabiliyor) kalmak durumunda, bir kısmına ise bu olanak dahi sağlanamamaktadır. Gerek yatılı okul yurtları gerekse üniversite öğrencilerinin barındığı yurtların odalarında yatak sayısından daha fazla kişi kalmaktadır. Odalara genellikle aynı aile üyeleri yerleştirilmiş ve aynı yatağı birden fazla kişi kullanabilmektedir.

İncelemeler sırasında görülen bir sorun da odalarda açıkta yiyecek ve içeceklerin bulunmasıdır. Kişilerin kendilerine ait buzdolabı olmadığı için açıkta saklanan yiyeceklerin bozulması, ayrıca yiyeceklerin ve diğer tüm atıkların vektörler için uygun ortamlar oluşturması söz konusu olacaktır. Bu durum besinlerle ve vektörlerle bulaşan hastalıkların görülmesine yol açabilir.

Geçici barınma yerlerinde belediye veya sağlık müdürlüğü tarafından kurulan revirler barınma alanlarının yarısından daha azında bulunmaktadır. Kişiler sağlık sorunları olduğunda buldukları yerleşim alanlarına en yakın aile sağlığı merkezlerine veya ikinci ve üçüncü basamak hastanelere gitmektedir. Ancak daha önce yaşamamış oldukları bu şehirde nereye, hangi ulaşım aracıyla ve nasıl gidecekleri konusunda sorun yaşanmaktadır. Acil durumlar için ambulans çağırılmakla birlikte diğer durumlarda ulaşımı kişilerin kendisi sağlamak durumunda kalmaktadır. Sağlık hizmetinin verildiği barınma alanlarında ise sadece poliklinik hizmeti yapılmaktadır. Toplum tarafından eksikliği bilinmediği için talep de edilmeyen çocuk ve erişkinlerin aşılması, gebe, lohusa, bebek ve çocukların rutin izlemlerinin yapılması, tarama programları, sağlık eğitimi gibi temel sağlık hizmetlerinin toplu barınma yerlerinde verilmediği görülmektedir. Bu durumlar aşıyla korunabilen bulaşıcı hastalıkların görülmesine, anne ve bebek sağlığında sorunlara, yetişkinlerde yapılan kanser taramalarının aksaması gibi önemli sorunlara neden olabilir.

Anayasamızda ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nde belirtildiği gibi herkes ırk, renk, cinsiyet, dil, din, mezhep, siyasi düşünce, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğuş veya başka türden statü gibi herhangi bir ayırım gözetilmeksizin bütün hak ve özgürlüklere sahiptir.^{8,9} Kişilerin sosyal ve ekonomik durumları onların yaşam boyu sağlığını etkileyen önemli faktörlerdir. Sağlığın sosyal belirleyicileri olarak tanımlanan bu durum kişilerin eğitim durumu, ekonomik durumu, yaşadıkları çevre, yaptıkları iş gibi birçok faktörü içerir.¹⁰ Kaynakların dağıtımındaki eşitsizlikler özellikle yoksul sınıfları daha sağlıksız yapmaktadır. Kalabalık ortamlar kötü sağlık koşullarını beraberinde getirir. Özellikle afetler gibi olağandışı durumlarda eşitlik ve sosyal belirteçler daha da önemli hale gelmektedir. Yerleşim birimlerinin değerlendirilmesi sırasında dikkati çeken bir konu eşitsizliklerdir. Otelde yaşayan depremzedelerin büyük bölümünün masrafları çalıştıkları kurumlar (banka, özel şirketler gibi) tarafından karşılanmakta, bir bölümü ise masraflarını kendileri ödemekteydiler. Otelde kalma, yemek masrafları karşılanan depremzedeler için ise bunun belli bir süre (45 gün) karşılanacağı belirtilmişti. Kamu kurumlarına ait yurt, misafirhane gibi yerlere yerleşenler resmi otoriteler tarafından bu yerlere yerleştirilmişti. Çevre koşulları ve diğer tüm olanakları en olumsuz olan yerler ise kişilerin kendi olanaklarıyla yerleştikleri diğer geçici yerleşim yerleri olarak belirtilen toplu barınma alanlarıydı (**Şekil 6-12**).

Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi’nde ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nde herkesin, kendisinin ve ailesinin sağlığı ve iyi yaşaması için beslenme, giyim, konut, tıbbi bakım gibi konularda yeterli yaşama standartlarına hakkı olduğu ve devletlerin bu hakları güvence altına almaları gerektiği belirtilmektedir.^{9,11} Bu konu Anayasamızda da herkesin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama, temel insani gereksinimlerini karşılayabilecek, insan haysiyetine yakışır biçimde konut ve barınma hakkına sahip olduğu ve herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamanın da devletin görevleri içerisinde olduğu belirtilmektedir.⁸ İnsanca bir yaşam standardının bir bileşeni olarak barınma; tüm ekonomik, sosyal ve kültürel haklardan yararlanmak için esastır. Barınma hakkı denince aslında «konut hakkı» anlaşılmalıdır. Barınma ihtiyacının insan onuruna yakışır bir şekilde, günün şartlarına uygun konutlarla çözülmesiyle sağlanır.¹²

Yaşadığımız büyük deprem sonrasında birçok kişi yaşamını yitirmiş, yaralanmış, sakat kalmış ve sağlığını yitirmiştir. Geçici olarak yaşam yerlerini terk ederek Mersin’e gelen depremzedelerin ihtiyaçları devletin çeşitli kurumları, gönüllü kuruluşlar ve halk tarafından karşılanmaya çalışılmaktadır. Bu raporda, Mersin’de barınabilmeleri için sağlanan geçici toplu yerleşim yerlerinin bir bölümü ziyaret edilerek yapılan hızlı değerlendirme sunulmuştur. Geçici yerleşim yerlerinin burada yaşayan kişilerin tüm ihtiyaçlarını karşılayabilecek özellikte olmadığı görülmektedir. Özellikle diğer geçici yerleşim yerleri olarak tanımlanan alanlar değerlendirilen yerler arasında fiziki, sosyal ve sağlık anlamında en sorunlu yerlerdir. Kamu kaynakları kullanılarak bu alanlarda yaşayan kişilerin daha uygun şartlarda barınmaları sağlanmalıdır. Genel anlamda ise; tüm geçici yerleşim yerlerinde yaşayan kişilerin en kısa sürede normal yaşamlarına dönebilmeleri, geçici yerleşim yerleri yerine kalıcı olarak yaşayabilecekleri yerlerin sağlanması gerekmektedir.

Bilgi

Çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Mersin Tabip Odası Başkanı Uzm.Dr. Nasır Nesanır’a, veri toplama aşamasındaki katkılarından dolayı Şerife Yasemin Ak, Mehmet Antmen, Salih Balkan, Sevgi Başkavak, Erhan Gökdoğan, Abbas Koluvaçık, Ali Suat Küçük, Özlem Şahin, Mücahit Tekin, Fikret Topal, Ful Uğurhan ve Metin Uzabacı’ya (soyadına göre alfabetik) teşekkür ederiz.

Araştırmacı Katkı Oranı Beyanı

Gülçin Yapıcı: Tasarım, denetleme/danışmanlık, veri toplama veya işleme, analiz veya yorum, kaynak taraması, makalenin yazımı, eleştirel inceleme, kaynaklar ve fon sağlama.

Ö. Özkan Özdemir: Fikir/kavram, tasarım, denetleme/danışmanlık, veri toplama veya işleme, eleştirel inceleme, kaynaklar ve fon sağlama.

Ahmet Burhan Söker: Fikir/kavram, tasarım, denetleme/danışmanlık, veri toplama veya işleme, eleştirel inceleme, kaynaklar ve fon sağlama.

Burcu Ecem Uğuz: Veri toplama veya işleme, analiz veya yorum, kaynak taraması.

Deniz Erdal: Veri toplama veya işleme, analiz veya yorum, kaynak taraması.

Şahadet Kurnaz: Veri toplama veya işleme, analiz veya yorum, kaynak taraması.

Duygu Onbaşı: Veri toplama veya işleme, analiz veya yorum, kaynak taraması.

Altuğ Civan: Veri toplama veya işleme, analiz veya yorum, kaynak taraması.

Yahya Kemal Bolat: Veri toplama veya işleme, analiz veya yorum.

Caferi Tayyar Şaşmaz: Tasarım, denetleme/danışmanlık, analiz veya yorum, makalenin yazımı, eleştirel inceleme, kaynaklar ve fon sağlama.

Kaynaklar

1. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. 2023 Kahramanmaraş ve Hatay depremleri raporu. Mart 2023. Erişim adresi: <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/03/2023-Kahramanmaraş-ve-Hatay-Depremleri-Raporu.pdf> Erişim tarihi: 04.04.2023
2. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. Cumhurbaşkanı Erdoğan, İstanbul’da Dolmabahçe Ofisi’nde Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Toplantısı’na katılarak konuşma yaptı. 04 03 2023. Erişim adresi: https://www.iletisim.gov.tr/turkce/yerel_basin/detay/cumhurbaskani-erdogan-istanbulda-dolmabahce-ofisinde-turkiye-ulusal-risk-kalkani-toplantisina-katilarak-konusma-yapti (Erişim tarihi: 04.04.2023)
3. Vali Pehlivan, 6 Şubat Depremi sonrası afet yönetim ve koordinasyonu kapsamında ilimizde yürütülen çalışmalara ilişkin basın toplantısı gerçekleştirdi. 04.03.2023. Erişim adresi: <http://www.mersin.gov.tr/vali-pehlivan-6-subat-depremi-sonrasi-afet-yonetim-ve-koordinasyonu-kapsaminda-ilimizde-yurutulen-calismalara-iliskin-basin-toplantisi-gerceklestirdi> Erişim tarihi: 04.04.2023
4. Mersin Büyükşehir, 7 Bin 500 depremzedeye barınma alanı sağladı. 15 Mart 2023. Erişim adresi: <https://www.mersin.bel.tr/haber/mersin-buyuksehir-7-bin-500-depremzedeye-barinma-alani-sagladi-1678864569> Erişim tarihi: 04.04.2023
5. Başkan Seçer, Büyükşehir’in kentte ağırladığı depremzede yurttaşları ziyaret etti. 11 Mart 2023. Erişim adresi: <https://www.mersin.bel.tr/haber/baskan-secer-buyuksehirin-kentte-agirladigi-depremzede-yurttaslari-ziyaret-etti-1678559293> Erişim tarihi: 04.04.2023
6. Sphere Association. The Sphere Handbook: Humanitarian charter and minimum standards in humanitarian response. Fourth edition, Geneva, Switzerland, 2018. Erişim adresi: <https://www.spherestandards.org/wp-content/uploads/Sphere-Handbook-2018-EN.pdf> Erişim tarihi: 04.04.2023
7. Karababa AO. Geçici barınma yerleri ve çevre sağlığı hizmetleri. İçinde; Olağandışı durumlarda sağlık hizmetleri sağlık çalışanının el kitabı. Ed. Ali Osman Karababa. Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyi. Ankara, 2002. S.155-164 Erişim adresi: file:///D:/Users/ME%C3%9C/Downloads/odsh_ek.pdf Erişim tarihi: 04.04.2023
8. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf> Erişim tarihi: 04.04.2023
9. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi. Erişim adresi: <https://www.ihd.org.tr/insan-haklari-evrensel-beyannames/> Erişim tarihi: 04.04.2023
10. WHO. Social determinants of health. The solid facts. Erişim adresi: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/108082/e59555.pdf?sequence=1> Erişim tarihi: 04.04.2023
11. BM. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi. Erişim adresi: <file:///D:/Users/ME%C3%9C/Downloads/EkonomikSosyalKulturelHaklarSozlesmesi.pdf> Erişim tarihi: 04.04.2023
12. Şiriner Öner M. Konut ve konut politikası. Birinci Baskı. IJOPEC Yayıncılık Londra, İstanbul: Nisan 2016, s. 19